

Инсон ва қонун

www.hudud24.uz

2022 йил 8 февраль
сешанба
№ 05 (1313)

- www.hudud24.uz
- insonvaqonun@adliya.uz
- fb.com/hudud24official/
- t.me/hudud24official/

hudud24
Endi 24 soat siz bilan!

- ✓ Энг сўнги хабарлар
- ✓ Ҳуқуқий маълумотлар
- ✓ Таҳлилий мақолалар
- ✓ Мурожаатга жавоблар

9 ФЕВРАЛЬ —
АЛИШЕР НАВОИЙ ТАВАЛЛУД ТОПГАН КУН

**ПОРАХЎР
ҚОЗИ ДУНЁ
БИНОСИГА
ПУТУР
ЕТКАЗАДИ**

НАВОИЙ НАЗДИДА ҚОЗИ:
У ҚАНДАЙ БЎЛИШИ
КЕРАК?

*Алишер Навоий
қозиларга таъриф
тавсиф беради*

Унинг наздида қози — ислом биносининг устуни, инсонларнинг яхши ёки ёмон хатти-ҳаракатига доир фармонлар ижросисини. Унинг кўнгил мамлақати диний илмлар билан тўлган, ўзи фаросатли бўлиши лозим. У шахсий майлини қалбида беркитиши, хушомадгўйлик, фирибгарлик, маккорлик, иккиюзламачилик унинг соф кўнглини холи қилишига тўғри келади. Энг муҳими, унинг маҳкамаси шаръий илмлар хазинаси бўлмоғи, ҳукм қилаётганида унга ошно билан бегонани тенг кўрмоғи зарур. Унинг илми ва тақвоси, яъни ўзини пок тутуши кишилар кўнглида шуқуҳ, яъни бузургворлик пайдо қилиши, фаросатидан беидиёнатлар кўнглида қўрқув юзага келиб турсин.

2-БЕТ

Обуна – 2022

МИННАТДОРМИЗ, ЖИЗЗАХЛИКЛАР!

Ҳар қандай муҳаррир “Газетангизга обуна бўлдик!”, — деган гапни эшитса, ўзини йўқотиб қўймаса ҳам, ҳаяжонланиши, хурсандчилиги вужудига сигмаслиги аниқ!

Бугунги кунимизда кўпчилик компьютерга, интернетга боғланиб қолган замонимизда, мен нима керак бўлса интернетдан ўқиб олавераман, газета билан босма китоб шартмикан, деган ўзича “интеллект”, лекин мияси кўп-қуруқ, ўқимайдиганлар тоифаси урчиб бораётган паллада, албатта бу қувончли ҳол.

Кеча, газетамизни чоп этиш учун нашриётга топшираётган паллада Жиззах вилояти адлия бошқармаси бошлигининг биринчи ўринбосари **Эшбек Махаммадиев** билан боғландик. У киши “Инсон ва қонун” газетаси, “Адолат” миллий ҳуқуқий ахборот марказига тегишли журнал ҳамда тўпламлар обунаси учун энг аввало вилоят адлияси ходимлари ўзлари намуна кўрсатиб

обуна бўлишганини айтди.

— Бу нашрлар ҳуқуқий тарғибот учун энг ишончли манба, — деди Эшбек ака. — Шу боис аҳоли ўртасида ҳам тўғри ташвиқот олиб бордик. Қолаверса, газета ва журналдаги мақолалар, мутахассисларнинг чиқишларидан аҳоли зарур ҳуқуқий тушунчаларга эга бўлаяпти. Хуллас, бу нашрлар адлиянинг минбари, шу соҳада ишлайдиганларнинг обрў-эътибори ҳамдир!

Албатта, бундай эътирофдан хурсанд бўласиз.

Жиззах вилояти адлия бошқармаси мутасаддилари ва ходимлари ташаббуси билан ҳозирги кунгача **“Инсон ва қонун”** газетасига **433**, **“Ҳуқуқ ва бурч”** журнаliga **188**, **“Ўзбекистон Республикаси қонунчилик тўплами”**га **18** нусхада йиллик обуна амалга оширилди.

Таҳририят учун бу ёқимли хабар эди. Раҳмат Сизга, Жиззахликлар!

Таҳририят

“ПРАВА”НИ ПУЛГА ОЛАРСИЗ... ҲАЁТИНГИЗНИ-ЧИ?

ҲАЁТИМИЗ кўп жиҳатдан йўлларга, автотранспорт воситаларига узвий боғлиқ. Автомобиль ҳайдовчилирида нафақат маданият, балки масъулият ҳам етарлича эмаслиги жуда кўп йўл-транспорт ҳаракатларидаги кўнгилсизликлар, фожиаларга сабаб бўлаётганлиги ҳеч кимга сир эмас. Бунга сабаб уларни ушбу ҳуқуққа эга бўлишдаги айрим муаммоларда ҳам эканлигини яхши биламиз.

6-БЕТ

Давоми. Бошланиши 1-бетда

Бу юк шоир ва мутафаккир Алишер Навоий бобомиз умрининг охирида, яъни 1500 йили ёзган “Маҳбуб ул-қулуб” асари мусулмон Шарқи адабиёти тарихида ўхшаши йўқ, ноёб, бебаҳо, пурҳикмат асар ҳисобланади.

Асар уч қисмга бўлинган. Унинг “Аввалги қисми “Ўн иккинчи фасл”и айнан “Кузот зикрида” деб номланади. “Кузот” сўзи “қозилар” маъносини англатади.

Тўғри, мутафаккир яшаган XV асрда қози шариат тартиб-қоидалари асосида ҳукм чиқарган. Демократик жамиятда эса, судья муҳокама этилаётган ҳар бир масалани кўриб чиқаётганда, табиийки, давлатнинг амалдаги қонунлари билан иш кўради. Ўртада муайян фарқлар борлиги кўришиб турибди. Бироқ, моҳиятан улў қалам соҳибининг қозилар олдига қўйган барча талаблари — шак-шубҳасиз, бугунги судьялар учун ҳам бирдай аҳамиятли.

Қозининг кўнгли Каломуллоҳ, яъни Қуръон ҳукмларидан қувват олсин, ҳукмида пайғамбар (с. а. в.) ҳадислари пешвоси бўлсин. Шаръий ҳийлалар тугунларидан кўнгли очик бўлсин, фақиҳлар, яъни ислом ҳуқуқшунослари макр-ҳийлалари қоронғулигидан қочиб, дили ёруғ сақлансин. Ҳатто, порахўр муфтийлар ҳам унинг қошида бадбахтлик топсин, ҳийлакор вакиллар ҳам олдида майиб бўлиб қолсин.

БИР ҲАРФНИНГ БАҲОСИ ҚАНЧА?

Бу гал ҳам шоир фаслни шеърий парча, яъни кейинчалик эл орасида жуда машҳур бўлиб кетган мана бу байт билан яқунлайди:

Ҳақ йўлида ким сенга бир ҳарф ўқутмиш ранж ила, Айламак бўлмас адо онинг ҳақин юз ганж ила.

Демак, ҳақ йўлида ранж-машаққат билан бир ҳарф ўқитган муаллимнинг ҳақини юз ганж билан ҳам адо этиб бўлмас экан.

ПОРАХЎР ҚОЗИ ДУНЁ БИНОСИГА ПУТУР ЕТКАЗАДИ

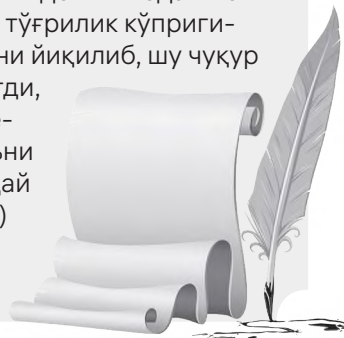
НАВОИЙ НАЗДИДА ҚОЗИ: У ҚАНДАЙ БЎЛИШИ КЕРАК?

ҚОЗИЛИККА ЛОЙИҚЛИК МАСЪУЛИЯТИ

Улуғ мутафаккир қозилар олдига шунчалар юксак талабларни қўяр экан, сўнгида бу шартларни бажармайдиганларнинг ҳоли не кечишини таъкидлаб ўтишни ҳам асло унутмайди. Унутмайдигина эмас, бундайлар ҳақида бисотидаги аччиқ-қуруқ сўзларни қоғозга тўкишдан ўзини тийиб тура олмайди ҳам:

“Май ичадиган нодон қози — ўлимга маҳқум. Ҳатто, уни дўзахга етмасидан бурун ўтда ёқиш лозим. Порахўр қози ислом қалъасига путур етказди. Агар у пора бериб, қозилик мартабасини эгаллаган бўлса, билинги, яна пора олиб, шариат қонунларини ҳам буза олади.

Қози шариат, яъни қонунлар йўлидан четга қадан ташламаслиги, тўғрилиқ кўпригидан ташқари чиқмаслиги керак. Ахир, тўғри ёзилаётган хат ҳар томонга қараб кетса, эгри бўлади-ку. Ёки соз тори харракдан чиқиб кетса, оҳанг бўзилади-ку. Қози эл жони ва моли устидан ҳукм чиқарадими, бас, адолатли қарор чиқариш унинг доимий одатига айланиши даркор. Агар оёғи тўғрилиқ кўпригидан тайрилдими, тамом — уни йиқилиб, шу чуқур ариқ тубини ўзига мақом тутди, деявер. Бу ишни қиламан деганнинг ўзи бебоку қозиб, яъни қўрқмайдиган ёлғончи, бундай ёлғончига пайғамбар (с. а. в.) шариати бўйича ҳукм чиқаришни ким қўйибди?!”

ҚОЗИ АВВАЛ КИМНИ РОЗИ ҚИЛИШИ ЛОЗИМ?

“Маҳбуб ул-қулуб”нинг “Аввалги қисм”и 18-фасли “Дабиристон аҳли зикрида” деб номланади. “Дабиристон” сўзи бу ерда “мактаб” маъносида келган. Бу ерда Навоий қозини улўдан-улў бир касб эгаси тарзида кўради. Аммо шундай юксак мартабага етган киши ҳам, аввало, устозини рози қилиши лозимлигини, яъни унинг таълим берган муаллимлар олдида бурчдорлигини олий даражадаги бир жумла билан таъкидлайди: “Шогирд агар шайх ул-ислом, агар Қозидур, агар устод андин розидур — Тенгри розидур”.

УМУМИНСОНИЙ ҚАДРИЯТ

Демак, сабр — умуминсоний фазилат. Уни “макон” ва “замон” тушунчалари билан чегаралаб қўйиш тўғри эмас. Бироқ, кўриб ўтилганидек, ислом таълимотида у айрича ўрин тутди. Тасаввуф унга янада янги ва муҳим вазифа юклади.

Тасаввуфнинг кўп инсоний хислатлар тарбияси билан машғул бўлгани аён. Бугунги кунда ҳам ўша ғояларнинг аксарияти — сув ва ҳаводек керакдир. Сабр ана шундай тасаввуфий ақидалар ичра кишилар, хусусан, ёшлар учун энг зарурларидан бири ҳисобланади.

САБР ВА ҚАНОАТ

Таъмагир бойми ёки қаноат соҳибиди? Навоий сабрни — бошқа, қаноатни — бошқа талқин этади. Аммо “Ҳайрат ул-аброр”да қаноат таърифлари сабр тасвирларидан олдин келади.

Маълумки, дoston жами 20 та мақолатдан иборат. Уларнинг ҳар бирида бир муҳим масала ўртага қўйилади. Еттинчи мақолатда эса айнан қаноат бобида сўз юритилади.

Боб насрий сарлавҳасининг ўзидаёқ қаноатли одам билан қаноатсиз, яъни таъмагир киши ўзаро қиёсга олинади. Қаноатли (“қонеъ”) кишининг кўзида қон мавж урса ҳам, иззати бор ва таъмагир (“томеъ”) киши олтин устида ором тутса ҳам, унинг мазаллати борлиги айтилади.

Навоий масалани: “Ким бой? Қаноат килган кишими бадавлат ёки ҳар нарсага орини келтириб, ундан бир нима ундиришга ҳаракат қилган таъмагирми?” тарзида қўяди. Албатта, оддийгина ўйласангиз, таъмагир ҳар куни бировдан бир нима ундираверса, бойиб кетади-да, Йўқ. Шоир таъмагирни эмас, қаноатли кишини бой ҳисоблайди. Ислом динида сабр инсоннинг энг муҳим фазилатларидан бири сифатида эътироф этилиб, у нафсни ақл ва шариат тақозо қилганидек тутиб туришдир ёки иккиси тақозо қилган нарсдан тутиб туриш маъносида тушунилади.

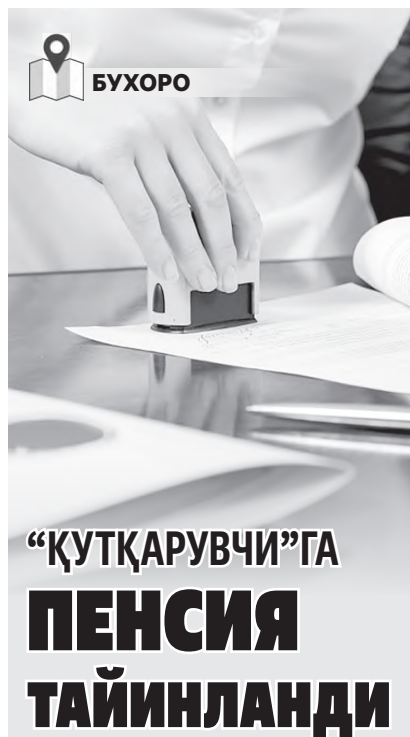
Сабр қуйидагича ифодаланади: — Сабр нафсни қайғу ва аччиқланишдан, тилни шикоятдан ва аъзоларни ташвишдан тутиб туришдир.

— Сабр нафсининг фозил ахлоқларидан бири бўлиб, қилиниши яхши ва гўзал бўлмаган нарсалардан сақланишдан иборатдир.

— Сабр инсоннинг бошига бирор бир фалокат келганда уни матонат билан енгиш ҳамда гўзал одоб ила туришдир.

— Сабр изтироб пайтида қалбнинг собит туришидир.

Материаллар
“Судья маънавияти, одоби ва масъулияти” китобидан олинди

“ҚУТҚАРУВЧИ”ГА ПЕНСИЯ ТАЙИНЛАНДИ

БУХОРО

ФУҚАРО Ф.Саидов 35 йиллик умумий иш стажига эга. У 30 йил Бухоро вилояти Фавқулдда вазиятлар бошқармаси Шофиркон тумани бўлимида 15-касбийлаштирилган ёнғин қутқарув қисмида қисм бошлиғи вазифасида ишлаган. Ёнғин хавфсизлик бошқармасининг 2019 йил 28 декабрдаги буйруғига асосан “қутқарувчи” мақомига эга бўлган.

Худди ана шу тасдиқловчи ҳужжатлар билан Бюджетдан ташқари пенсия жамғармаси Шофиркон тумани бўлимига мурожаат қилинганда пенсия жамғармаси туман бўлими унинг собиқ ишлаган иш ўринлари аттестациядан ўтказилмаганлиги важи билан имтиёзли равишда муддатидан олдин

пенсия тайинлашни рад қилиш ҳақида қарор қабул қилганлигини билдиради. Шундан сўнг фуқаро ёрдам сўраб туман адлия бўлимига мурожаат қилади.

Мурожаат ўрганилганда, Бюджетдан ташқари пенсия жамғармаси Шофиркон тумани бўлими нафақат мурожаат муаллифининг имтиёзли равишда муддатидан олдин пенсияга чиқиш ҳуқуқини балки, яна 6 нафар вилоят фавқулдда вазиятлар бошқармаси Шофиркон тумани бўлими ишчи-ходимларининг имтиёзли равишда муддатидан олдин пенсияга чиқиш ҳуқуқини асосиз равишда рад этиб келаётганлиги аниқланди.

Ваҳоланки, Президентимизнинг 2019 йил 10 апрелдаги “Фавқулдда вазиятлар тузилмаларининг фаолиятини янада такомиллаштириш бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида”ги Қарорининг 4-бандига

кўра, Фавқулдда вазиятлар вазирлиги тизимига ўтказилган Ёнғин хавфсизлиги бош бошқармаси ва Ёнғин хавфсизлиги институтининг шаҳодатланган ходимларига Фавқулдда вазиятлар вазирлиги ҳарбий хизматчиларининг тегишли тоифалари учун назарда тутилган ҳарбий унвонлар бўйича ойлик маоши миқдори, кийим-кечак ва тиббий таъминот тартиби ҳамда бошқа таъминот меъёрлари, хизмат даврини ҳисоблаш, ижтимоий имтиёزلарни ва пенсия кафолатларини қўллаш жорий этилган.

Ўзбекистон Республикасининг “Қутқарув хизмати ва қутқарувчи мақоми тўғрисида”ги Қонунининг 27-моддаси тўртинчи қисмида қутқарув хизматлари ва профессионал қутқарув тузилмаларининг меҳнат шартномаси (контракт) бўйича ишловчилар жумласи-

дан бўлган қутқарувчилари умумий белгиланган ёш ўн йилга камайтирилган ҳолда имтиёзли пенсия олиш ҳуқуқига эгаллиги қайд этилган.

Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда 7 нафар ишчи-ходимнинг зарарли ва оғир меҳнат шартларида ишлаганлик фактини белгилаш ҳамда имтиёзли равишда муддатидан олдин пенсия тайинлаш бўйича фуқаролик ишлари бўйича Жиздувон туманлараро судига тегишли тартибда ариза киритилди. Суднинг ҳал қилув қарори билан 7 нафар вилоят Фавқулдда вазиятлар бошқармаси Шофиркон тумани бўлими ишчи-ходимларига имтиёзли равишда муддатидан олдин пенсия тайинланди.

Шоҳруҳ САИДОВ,
Шофиркон туман адлия бўлими етакчи маслаҳатчиси

АНДИЖОН

ҲАЙДОВЧИНИНГ ҲАҚИГА ХИЁНАТ ҚИЛИШМОҚЧИМИДИ?

АНДИЖОН вилоят соғлиқни сақлаш бошқармаси автокорхонасининг Андижон шаҳар тез тиббий ёрдам бўлимига бириктирилган, коронавирус инфекцияси билан касалланган ёки гумон қилинган беморларга тез ёрдам кўрсатувчи бригадалар таркибида ишлаган бир гуруҳ ҳайдовчилар моддий рағбатлантириш пуллари тўланмаётганидан норози бўлиб, вилоят адлия бошқармасига мурожаат қилган.

Ўрганиш жараёнида, Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 24 сентябрдаги “Ўзбекистон Республикасида коронавирус инфекцияси тарқалишининг олдини олиш тадбирларига ажратилаётган маблағларнинг самарадорлигини таъминлашга оид кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарорига асосан тез тиббий ёрдам бригадалари таркибида бўлган ҳайдовчиларга 1 миллион сўмдан ҳар ойлик моддий рағбатлантириш тўлови тўлаб берилиши белгиланган бўлса-да, қарор ижроси таъминланмаганлиги маълум бўлди.

Автокорхона масъуллари томонидан вилоятда коронавирус инфекцияси билан касалланган беморларга тез тиббий ёрдам бригадала-

рида фаолият юритган ҳайдовчиларга тўланиши лозим бўлган моддий рағбатлантириш пуллари ҳисобланганда, 1,3 миллиард сўмдан зиёд қарздорлик борлиги аён бўлди. Аниқланган ҳолатлар юзасидан автокорхона раҳбариятига бажарилиши мажбурий бўлган тақдимнома киритилди.

Талабномага асосан 770 нафар ҳайдовчига вилоят молия бошқармаси томонидан ажратилган 700 миллион сўм пул маблағи тўлаб берилди. Қолган 700 миллион сўмдан ортиқ маблағ автокорхона томонидан тўлаб берилиши маълум қилинди.

Умидбек ҲАКИМОВ,
Андижон вилоят адлия бошқармаси масъул ходими

ТОШКЕНТ

ФУҚАРО Д.И.нинг бузилган нотурар жой эвазига тўланган нарх бўйича вужудга келган тафовут тўлаб берилмаётганлигидан норози бўлиб, Адлия вазирлигига ёзган мурожаати Тошкент шаҳар адлия бошқармаси томонидан ўрганилди.

Бўлди-да энди, жаноб ҳоким,

ОВОРАГ АРЧИЛИКЛАР ҚАЧОНГАЧА ДАВОМ ЭТАДИ?

Аниқланишича, фуқаро Д.И.га тегишли бўлган Шайхонтоҳур тумани, М.Уйғур кўчасида жойлашган умумий майдони 339,0 кв.м. бўлган савдо дўкони Тошкент шаҳар ҳокимлигининг 2016 йил 11 апрелдаги қарорига асосан бузилган.

Тошкент шаҳар ҳокимлигининг Бинолардан фойдаланиш департаменти ва фуқаро Д.И. ўртасида тузилган 2016 йил 28 сентябрдаги келишув битимида кўра, бузилган савдо дўкони ҳамда ўрнига ўрин берилмаётган объектларнинг бозор қиймати Бинолардан фойдаланиш департаментининг буюртмасига асосан ажратилган Яққасарой тумани, Ш.Руставели кўчаси, 49-уй манзилида жойлашган умумий майдони 178,0 кв.м. бўлган қисми баҳоловчи ташкилот “Maximum estimate” томонидан 347 миллион 563 минг 849 сўмга баҳоланган. Экспертиза хулосасига кўра, бузилган жой қиймати эса, 593 миллион 561 минг 125 сўм бўлиб, ўртадаги тафовут 245 миллион 997 минг 276 сўмни ташкил этган.

Шунга кўра, Тошкент шаҳар адлия бошқармасининг фуқаро Д.И. манфаатида киритилган даъво аризаси фуқаролик ишлари бўйича Учтепа туманлараро суди томонидан тўлиқ қаноатлантирилди ва Тошкент шаҳар ҳокимлигидан фуқаро Д.И. фойдасига 245 миллион 997 минг 276 сўм етказилган зарар суммасини ундириш белгиланди.

Шерзод ШАРИПОВ,
Тошкент шаҳар адлия бошқармаси масъул ходими

ЖИЗЗАХ

ФУҚАРО Н.Ахмеджанованинг Жиззах шаҳридаги “Эски деҳқон бозори” ҳудудида жойлашган савдо дўкони шаҳар ҳокимлиги томонидан мажбурий буздирилган. Унга етказилган зарар эса, қопланмаган. Фуқаро бу борадаги оғзаки ва ёзма мурожаатлари натижасиз қолаётганлиги сабабли Жиззах шаҳар адлия бўлимига мурожаат қилган.

БУЗИШГА КУЧИ ЕТГАН ҲОКИМ ҚАРОРИ КОМПЕНСАЦИЯ ТўЛОВИГА КЕЛГАНДА...

Мурожаатни ўрганиш жараёнида ҳақиқатан ҳам фуқарога тегишли бўлган бино Жиззах шаҳар ҳокимининг 2014 йил 1 апрелдаги 513-сонли қарорига асосан давлат эҳтиёжи учун бузилганлиги, аммо 173 миллион 170 минг сўм миқдоридаги компенсация пули тўлаб берилмаганлиги аниқланди.

Ер кодексининг 41-моддаси тўртинчи қисми талабига кўра, жисмоний шахсларга берилган ер участкалари давлат ёки жамоат эҳтиёжлари учун мазкур шахсларнинг хоҳишига кўра туман, шаҳар, вилоят ҳокимининг қарори билан аввалги ер участкаси билан айнан бир хил ер участкаси ажратилгач, ер участкаси олиб берилмаётган корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар олиб қўйилаётган ер участкасининг ўрнига янги жойда уй-жой, ишлаб чиқариш бинолари ва бошқа иморатларни қуриб берганидан кейин ҳамда ушбу кодекснинг 86-моддасига мувофиқ бошқа барча зарарлар тўла ҳамда қоплангандан сўнг олиб қўйилиши мумкин.

Шунга кўра, шаҳар адлия бўлими томонидан фуқаро манфаатида фуқаролик ишлари бўйича Жиззах туманлараро судига даъво аризаси киритилди. Даъво ариза суд томонидан тўлиқ қаноатлантирилиб, Н.Ахмеджановага компенсация пулини ундириш бўйича ҳал қилув қарори чиқарилди.

Шерзод ЭРМАТОВ,
Жиззах шаҳар адлия бўлими бошлиғи

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН

ЎҚИТУВЧИЛАРГА ДАРС СОАТИ АЖРАТИШ

ТАНИШ-БИЛИШЧИЛИК ОРҚАЛИМИ?

ЧИМБОЙ туманидаги “Бахитлы” овулида яшовчи фуқаро М.Н.нинг туман ХТБга қарашли умумтаълим мактаби метод бирлашмаси томонидан дарс соатлари кам берилмаётганлигидан норозилиги тўғрисидаги мурожаати туман адлия бўлими томонидан ўрганилди.

Жумладан, 2021 йилнинг 27 август кuni умумтаълим мактабининг метод бирлашмаси томонидан ўқитувчиларга янги ўқув йили учун педагогик юктамалар тақсимланган ва жисмоний тарбия фанидан мавжуд бўлган 32 соат дарсдан бир хил олий маълумотли ўқитувчиларга ма- лака тоифаларини баҳона қилиб, П.М.га 24 соат ва М.Н.га 8 соат берилган.

2020 йил 30 июнда Адлия вазирлигидан рўйхатдан ўтган “Умумтаълим муассасаларида синфларни комплекта- лаш ҳамда тарификация рўйхатларини шакллантириш тартиби тўғрисида”ги Ни- зом талаблари мактаб мансабдорлари томонидан қўпол равишда бузилган.

Туман адлия бўлими томонидан кири- тилган тақдимномага асосан, мурожаат эгасининг талаби қаноатлантирилиб, дарс соатлари амалдаги қонунчиликка риоя қилинган ҳолда тақсимланиши ва жавобгар шахсларнинг интизомий жавоб- гарликка тортилиши таъминланди.

Шунингдек, пенсия ёшидаги ўқитувчи А.Б.нинг мактаб мансабдор шахслари то- монидан 2021-2022 ўқув йили учун пен- сия ёшига тўлганлигини баҳона қилиб, умуман дарс соатлари берилмаганлиги тўғрисидаги шикоят ҳам ўрганилди.

Маълум бўлишича, А.Б. ўқув йили бошланишидан аввал пенсия ёшига тўл- ган, бироқ мактаб мансабдор шахслари томонидан қонунчилик талабидан келиб чиққан ҳолда меҳнат шартномасини бе- кор қилиш чораси кўрилмаган ва меҳнат муносабатлари давом эттирилган. Аммо, янги ўқув йили бошланиши билан унга пенсия ёшига тўлганлиги баҳона қили- ниб, умуман дарс соатлари берилмаган.

Мазкур ҳолат юзасидан киритилган тақдимномага асосан, пенсия ёшидаги тажрибали устозга дарс соатлари ажра- тилиши таъминланди.

Абат ПАЛЕКЕЕВ,
Чимбой туман адлия бўлими бош маслаҳатчиси

Кўчқор НОРҚОБИЛ

Минск. Эрталаб

Минск кўчалари ойнадай тиниқ —
Кўринар саҳаррез шамолнинг акси...
Синчиклаб қарадим, гугурт чўпи йўқ,
Кўзингга урилмас чўп-хазон рақси.

Писта чақмасмикин? Халқман дегани,
Ёки сув ичмасми елим идишдан?!
Ҳеч қурса тамаки қолдиғи қани,
Чўнтагига солиб қайтарми ишдан?..

Субҳ ёмғирлари сўзлар безавол,
Паришон кўнглимга етмасин деб лат:

“... Қандай қилиб ерни айласин увол
Култепада шаҳар яратган миллат?!”

Фашист вайрон қилди. Кул этди ёқиб
Ҳеч қачон битмайди оғриқ излари...
Сенга шу тупроқдан турибди боқиб
Қанчалаб ўзбекнинг очиқ кўзлари...”.

Бир қалқдим. Озурда ер узра бир сас —
Бобомнинг кўзлари боқарди туйқус...
Англадим. Заминга ортиқча бир хас
Оғирлик қилишин билар беларусь!

10 март, 2020 йил.

Экомаданият

АҲОЛИ яшайдиган жойларида турли хўжалик чиқиндиларининг тўпланиши зарарли микроблар кўпайишига олиб келишини ҳамма билади.

АЙБНИ БИРОВДАН
ҚИДИРМАНГ!

Агар чиқиндилар тезда зарарсизлантирилмас, у ташқи муҳитни, яъни атмосферани, сув ҳавзаларини ва тупроқни ифлослантиради. Бир сўз билан айтганда, чиқиндилар — инсонлар ҳаёти ва атроф-муҳит учун хавф туғдирадиган муаммолардан биридир. Лекин бизга ва борлиққа зарар келтирувчи чиқиндиларнинг кўпайишига кўп ҳолларда ўзимиз сабабчимиз.

ШАҲАР ТўЛА
ЧИҚИНДИ

Ҳар куни кўчага чиқамиз, кимдир ишга, кимдир ўқишга, яна кимдир ўз юмуши билан. Шахсий ишларимизга ўралашиб қолганимиз туфайли атрофга эътибор билан ҳам қарамаймиз. Шунчалик безэтибормизки, оёғимиз остидаги чиқиндиларни ҳам пайқамай ўтаемиз.

Бир куни “Новза” метро бекати томон йўл олдим. Йўлда кетаётган кўзим чиқинди ташланадиган махсус контейнерга тушди. У ердаги манзара жуда ачинарли эди. Чиқинди идиши қолиб атрофга чиқиндилар ташлаб кетилган. Энг ачинарлиси, бу каби ҳолатлар фақат бу ерда эмас, шаҳарнинг исталган марказида ҳам учраб туради. “Махсустрас” хизмати чиқиндиларни вақтида тозалаб

олиб кетишига қарамасдан, яна чиқинди идиши ва унинг атрофи чиқиндига тўлиб кетади. Бундай ҳолатга икки хил сабаб бор. Бири — чиқинди ташланадиган идишларнинг етишмаслиги, иккинчиси эса, одамларнинг маданиятсизлиги, яъни идиш бўла туриб исталган ерга чиқиндиларни ташлаб кетиши. Менимча, бунинг сабабини ўзингиз англагандирсиз?..

Йўлда ЮРИШНИНГ ҲАМ
ЎЗ ОДОБИ БОР

Автомобилда кетар эканмиз, олдимизда кетаётган машина ҳайдовчиси ёки йўловчиси қандайдир егулик, ичимлик ва яна қандайдир чиндиларни автомобиль ойнасидан ташқарига улоқтирганига кўп гувоҳ бўламиз. Бундай ишни баъзида ўзимиз ҳам такрорлаб тураемиз. Ачинасан киши. Наҳотки, ўша чиқиндини бирор бир махсус чиқинди идишига ташлаш мумкин эмас?! Ёки яна бир мисол. Кўчада писта чақиб кетаётган кимсалар. Писта пўчоғини йўлга ташламаслик уларнинг ҳаёлига ҳам келмайди. Афсуски, бундай ҳолатлар деярли барчада, ҳар кун, кун ора учраб туради.

Хулоса қилиб айтганда, чиқиндилар экологиядаги муҳим муаммолардан биридир. Уларни йиғиб, қайта ишлаш ёки гигиеник талаблар бўйича саришта қилинса, нафақат иқтисодий жиҳатдан фойда кўрамиз, балки ерни, ҳавони, сувни, озиқ-овқат маҳсулотларининг ифлосланишининг олдини олган, ўзимизни ўзимиз асраган бўламиз.

Жасур ТОЖИБОЕВ,
“Инсон ва қонун” мухбири

Сув

Кўйинг, ҳозирги кунда бундай мисолларни узоқдан қидириш шарт эмас! Ахир, ўзимиз ҳам бу борада жар ёқасига келиб қолмаёмизми? Тўғри, сувсизликдан ҳалок бўлаётганлар йўқдир, сув танқислигининг ҳам олди олинаётгандир. Аммо сувга бўлган салбий муносабатимиз ўзгармас экан, ўша аянчли ҳолатга тушиб қолмаслигимизга ким кафолат бера олади? Ҳеч кечаги кунингиз билан бугунги кунингиздаги сувнинг ҳолатини таққослаб кўрганмисиз? Мен таҳлил қилиб кўрдим. Ва, бунда аянчли манзарага ҳам гувоҳ бўлдим.

Бундан роппа-роса 32 йил аввал илк бор мактабга борганимда қишлоғимиздаги сойдан тўлиб сув оқарди. Бугун ўша сойдан сув оқмай кўйганига анча бўлди. Уйимиз билан мактабнинг оралиғи уч қақирим. Уйдан то мактабгача бўлган йўлимизга дарахтларнинг қуюқ сояси тушиб турарди. Бугун ўша дарахтлар йўқ, сояси ҳам йўқ. Чунки ўша дарахтларнинг бир қисмини сувсизлик тинка-мадори-ни қуритган бўлса, қолгани

ОДАТДА, тириклик манбаи бўлган сув ҳақида гап кетса ёки бирон нарса ёзилса, дарҳол узоқ мамлакатлардан мисол келтирамиз: фалон жойда ичимлик суви танқис, пистон жойда тоза ичимлик суви етишмаслигидан йилига шунча одам ҳалок бўлмоқда, яна шунча одам сувсизликдан азият чекмоқда...

ОЛИСДА НИМА БОР,
МИСОЛНИ ЎЗИМИЗДАН АХТАРАЙЛИК...

кесилган, ўтин қилиб ёқилган. Ўша уч қақирим масофада 12 та булоқ бор эди. Ўтган-қайтганлар шу булоқлардан чанқоғини қондирарди. Бугун ўша булоқлардан ном-нишон қолмаган. Уйимизнинг ёнидаги жилгадан йил ўн икки ой шилдираб сув оқиб турарди, атрофи ям-яшил ўтлоқзор эди. Бугун ўша жилганинг ҳар жойида мункайиб турган харсанг тошлардан бошқа ҳеч нарсани кўрмайсиз. Ҳатто яқин ўтмишда бу жойдан сув оққанига ишонмайсиз.

25 йил аввал тоғ этагига кўчиб тушдик. У жойда одамлар ичимлик сувини 25-30 метр чуқурликдаги қудуқлардан олишарди. Ҳозир ўша ку-

дукларнинг биронтасида сув йўқ. Қақраб, қақшаб ётибди. Ўша ерлик аҳолининг айтишича, биринчи қатламдаги сув тугаб бўлган. Аммо одамлар йўлини қилиб, 90-100 метр қилиб артезан қаздирди. Ҳозир ўша артезиан сувидан фойдаланишади.

Орол батамом куриб бўлди. Неча йилдирки, уни яна эски ҳолига қайтишини кутаямиз, шу учун ишлаб чиқилаётган қанчадан-қанча лойиҳаларга миллиардлар ажратилапти. Аммо натижачи? Бир вақтлар тўлқинлар узра тебраниб сузган “занжирбанд” кемалар бугун оролга келганларга “сув”, дея нола қилаётгандек қумга фарқ

бўлиб бормоқда.

Кўзимиз очилиши учун, сув борасидаги мавжуд вазиятдан сесканишимиз учун яна нималар содир бўлиши керак? Кечагина бутун юртимиз бўйлаб кузатилган блекаутни ҳам аслида сизу биз сувга бўлган муносабатимизни ўзгартиришга бўлган табиий бир ҳодиса, деб билишимиз зарур! Ҳаммамиз кўрдик, билдик бор-йўғи бир кунга етар-етмас вақт мобайнида жўмрақлардан оқмай қолган сув барчамизни ташвишга солиб қўйди, дўконма-дўкон гир югурдик. Нархи ошиб кетган сувларни бир неча кунга етадиган қилиб ғамлаганлар ҳам бўлди. Қарабсизки, сав-

до шохобчаларида ҳам сув қолмади. Ҳаммада пул бор, аммо сув йўқ.

Бас, шундай экан, биз қачон сувни ифлослантиришдан, уни увол қилишдан тўхтаёмиз? Биз қачон оқиб турган дарёларга, анҳорларга, сойларга ошхоналаримиздан чиқаётган чиқиндиларни, молхоналаримиздаги гўнларни, ҳожатхоналаримиздаги ахлатларни оқизишни тўхтаёмиз? Бундай салбий ҳолатларга чек қўйилмас экан, бир кун келиб унинг бадалини тўлаш сизу биз учун жуда-жуда қимматга тушиши мумкин!

Ёрбек ИСКАНДАРОВ,
“Инсон ва қонун” мухбири

Кўчқор НОРҚОБИЛ

Брест йўлида

Осмондаги юлдуздан ҳатто
Беларуснинг дарахтлари кўп.
Ҳеч зот қўлга олмайди болта,
Кесилмайди бунда битта чўп.

Синчиклаб боқ, харитасида
Яшил дунё солланар бедор.
Шаҳарларнинг қоқ ўртасида
Тиғ тегмаган ўрмонбоғлар бор...

Брест йўли... Тош қотдим бир дам
Иложим йўқ... Қандай қарамай?

Наҳот унга шунча ўрмон кам —
Экаяпти кимдир қарағай...

Йўл четида турардим қарахт
Қучгим келди азиз Инсонни!
У биларди ҳар битта дарахт
Суяб турар бугун осмонни...

Ўйга ботдим... Қалб оғриқ олди —
Наҳот ердан оёқни уздик.
Кесма! Тўрт-беш дарахтинг қолди
Осмон яқин келмоқда, ўзбек...

11.03.2020 йил.

Дарахт

Барча ҳудуд ва тармоқ раҳбарлари, маҳаллалар, фермер-деҳқонлар, аҳоли, умуман, кенг жамоатчилик, барчамиз бу лойиҳада иштирок этдик. Куз мавсумининг “долзарб 40 кунлигида” 85 миллион туп дарахт кўчати экилди, деган маълумотлардан хабардоримиз. Бироқ уларнинг нечтаси тутиб кетишини, кўкаришини билмаймиз.

Энг ачинарлиси, бизда қанча дарахт қуриди, кесилди, нобуд бўлди, деган аниқ статистик маълумотни топиш осон эмас. Агар бор бўлса ҳам, улар нореал маълумот. Чунки, кесилган дарахтлар сони экилган дарахтлар сонидан кўплигига ишончимиз комил. Яна бир томони — дарахтлар қанча-қанча пулга экилади, кесилганда эса... Жарималар бор-ку, дейсизми? Бир кечада неча юзлаб дарахтларни кесиб, “Туя кўрдингми, йўқ!” деб турадиган, бу дарахтларнинг товонини ким тўлайди, деган саволингизга “Пулни бир чўнтақдан иккинчи чўнтакка ўтказишнинг нима кераги бор?”, деган кинояли савол билан жавоб берадиган устаси фаранг “дарахтхўр” амалдорлар жарима тўлармиди?

Яна бир гап. Минглаб дарахтларни кесиб, қават-қават уйлар, дўкону хусусий корхона курган одамни оппоқ, деб хи-

БИЗ ДАРАХТНИ ЭМАС,
ЎЗ ТОМИРИМИЗНИ КЕСАЯПМИЗ

■ **ҲАР йили юртимизнинг барча ҳудудларида миллионлаб дарахт экилади. Аммо уларнинг қанчаси униб-ўсади, тирик қолади? Бу саволга аниқ жавоб топиш қийин. Ўтган йили ноябрь ойида мамлакатимизда “Яшил макон” умуммиллий лойиҳаси бошланиб, 200 миллион туп дарахт кўчати экиш режалаштирилди. Бу ҳақда “Республикада кўкаламзорлаштириш ишларини жадаллаштириш, дарахтлар муҳофазасини янада самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Президент Фармони ҳам қабул қилинди.**

моя қилишга устамиз-у, қаҳратонда чўлнинг изғирин совуқларидан болаларини асраш учун икки дона саксовулни кесиб ўтин қилиб ёққан бечора оддий одамнинг гарданига катта суммада жаримани босишга

виждонимиз қийналмайди. Бу ҳам етмаганидек, телевидение ва бошқа тармоқларда уни табиатга зиён етказувчи инсофсиз ўғрига чиқариб, ўзимизни ватанпарвар қилиб кўрсатишни яхши кўраимиз.

Яқинда ижтимоий тармоқларда Британияда 70 та аёл дарахтларга турмушга чиққанлиги ҳақидаги хабарни ўқиб, кўпчилик ҳайратланганди.

Нега дейсизми? Бристол шаҳрининг маҳаллий ҳокимият вакиллари дарахтларни кесиб, ўрнига 166 та уй қурмоқчи бўлган экан, уларни сақлаб қолиш учун аёллар шундай йўл тутишибди.

■ **ҚОНУНЛАР НИМА ДЕЙДИ?**

Бизда қонунларни менсимайдиган амалдорлар кўп. Чунки қонунларимиз сушт ишлайди. Шунинг учун дарахтларга озор бераётган шахслар жазосиз қолмоқда. Шунинг учун ҳатто дарахт кесишга эълон қилинган мораторий ҳам қор қилмасдан, қанча-қанча қимматбаҳо ва оддий дарахтлар кесилган. Гарчи, дарахтларни асрашга оид қонунлар ижроси ниҳоятда сушт бўлса-да, Ўзбекистонда дарахт кесишга мораторийнинг муддатсиз даврга узайтирилганлиги қалбимизда яхши умид пайдо қилди.

Шунингдек, давлатимиз раҳбари таъкидлаган қуйидаги қатъий талаб ҳам ерда қолмаслиги аниқ! “Барча раҳбарлар бир нарсани аниқ эшитиб олсин. Бундан буён бирорта “яшил ҳудуд” ва жамоат паркида ҳар қандай дарахтларни кесиш қатъиян тақиқланади!”

■ **ДАРАХТ ЭКИШ ҲАМ ХАЙР-ЭҲСОН, САДАҚАДИР**

Дарахтлар ҳам давлатнинг тарихига, миллат бойлигига дахлдор. Дунёнинг кўплаб ривожланган давлатларида, машҳур шаҳарларида дарахтларга ҳурмат бошқача. Қадимий дарахтлар ва уларнинг тарихи ёзилган паннолар очик осмон остидаги музей сифатида сайёҳларга ифтихор билан кўрсатилади. Ҳатто қуриган дарахтларни ҳам кесиш эмас, уларнинг тирилиши, ўзини тиклаб олишига имконият яратилган. Уларни турли табиий офатлар, тез-тез бўлиб турадиган тайфунлардан асраш учун ҳар бир дарахт ҳимоя тўсиқлари билан ўраб қўйилган. Биз эса...

Балки, бунга исломда ҳам “Дарахт экиш хайр-эҳсон (садақа) саналади ва экувчи ундан фойда кўрган барча кишилардан дуо олади” дейилган ҳадислар борлигини билмаслигимиз сабаб бўлаётгандир. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ўз умматларига айтган “Агар қиёмат бўлиб қолса ва бирортангизнинг қўлида хурмо дарахти бўлса, бас, уни экиб олсин”, деган ундовларини қалбимизга муҳрлашимиз зарур! (Бухорий ва Аҳмад ривояти). Зеро, дарахт экишнинг қанчалик хайрли ва ҳосиятли амал эканлигига бундан ортиқ ундов бўлмас!

Маруса ҲОСИЛОВА,
“Инсон ва қонун” мухбири

ЭКОТАРБИЯ ҲАМ
“ҚИЗИЛ КИТОБ”ГА КИРГАНМИ?

■ **ТАБИАТНИ асраб-авайлаш, атроф-муҳитга ғамхўрлик қилиш учун, аввало, барчада экологик маданият юксак даражада шаклланган бўлиши лозим. Бундай маданият ёшлиқдан шууримизга сингдрилса, кўзланган мақсадга эришиш мумкин.**

Ҳозирда мактаб, лицей, коллежда экология билан боғлиқ бўлган фанлар ўтилади. Илгари мактабларда табиатшунослик фани ўтилар эди. Ҳозир-чи? Агар ўтилаётган бўлса, дарсларга соҳа мутахассислари жалб қилинганми?

1-синф ўқувчиси учун мўлжалланган “Тарбия” дарслигига кўзим тушди. Унда “Сой бўйида” номли қисқа ва содда ҳикоя берилган: “Ёз кунларининг бирида сой бўйига бордик. Катталар оёғимизга пойабзал кийиб олишимизни айтишди. Лекин биз югуриб, ялангоёқ сувга тушдик. Синглимнинг оёғини сой тубида ётган шиша синиғи кесиб юборди”. Матн сўнгида: “Нима деб ўйлайсиз, сойга шиша синиқлари қаердан тушган?”, — деган савол ўқувчини мулоҳаза қилишга чорлайди. Натижада хулосани ўқувчининг ўзи чиқаради.

3, 4, 5, 6, 7, 8-синф дарсликларида озодлик инсон кўрки эканлиги, сувни тежаб

ишлатиш ва исроф қилмаслик, “Она табиатни асраш — бизнинг бурчимиз” мавзуси орқали эса ўқувчиларга экологик муаммоларнинг юзага келиш сабаблари, шунингдек, ҳайвонларга нисбатан раҳм-шафқатли бўлиш, уларга ғамхўрлик қилиш ҳақида расм ва турли савол-жавоблар, топшириқлар орқали тушунтириб берилган.

Абу Райҳон Берунийнинг “Агар одамлар табиатга нисбатан зўравонлик қилиб, унинг қонунларини қўполлик билан бузсалар, бир кун келиб, табиат уларга шундай кулфатларни солиши мумкин-ки, буни ҳеч қандай куч қайтара олмайди”, — деган ҳикмати орқали ўқувчилар буюк олим бугунги глобал экологик муаммоларни бундан минг йил олдин “Сайдана” асарида башорат қилганини англайдилар.

Нафақат мактаб, балки оилада ҳам экологик маданиятни шакллантириш учун, аввало, ота-

оналарнинг ўзи фарзандларига намуна бўлиши керак. Сайрга чиққан айрим ота-оналарни тамаки қолдиги-ю, бўшаган сув идишларини дуч келган жойга отиб кетаётганларини кўриб, “қуш уясида кўрганини қилади”, дегинг келади. Ҳатто, ўз уйлари олдини, ўзлари яшаётган, болалари ўйнайдиган ҳудудни тозалашга эринадиганлар бор. Ахир, кўча ёки маҳалламизни кимдир тозалаб беришини кутиб ўтиришимиз шартми?

Яна бир оғриқли савол. Мактаб ўқувчиларида экологик маданиятни юксалтириш учун, аввало, табиатга муҳаббатни уйғотишимиз керак. Бунинг учун эса, ҳар бир мактаб кутубхонасида “Ўзбекистон Қизил китоби” бўлиши лозим. Шундагина улар экологик маданият, экологик таълим-тарбия нима эканлигини тушуниб етишади.

Мадина ҲАМДАМОВА,
“Инсон ва қонун” мухбири

ҲАЁТИМИЗ кўп жиҳатдан йўлларга, автотранспорт воситаларига ўзвий боғлиқ. Автомобиль ҳайдовчиларида нафақат маданият, балки масъулият ҳам етарлича эмаслиги жуда кўплаб йўл-транспорт ҳаракатларидаги кўнгилсизликлар, фожиаларга сабаб бўлаётганлиги ҳеч кимга сир эмас. Бунга сабаб уларни ушбу ҳуқуққа эга бўлишдаги айрим муаммоларда ҳам эканлигини яхши биламиз.

Бу ҳақда давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёев 26 январь куни ўтказилган кенгайтирилган видеоселектор йиғилишида коронавирусга қараганда йўллардаги авариялар оқибатида одамлар кўпроқ вафот этаётганини таъкидлади. “Нимага куйиб-пишмаймиз? Нимага ўлим кўпаяпти?”, — деган ҳақли савол ўртага ташланди. Президент ҳайдовчиларни ўқитиш тизимини тубдан такомиллаштириш бўйича топшириқ берди. “Дарсга бормасдан гувоҳномани олаёпти. Нима, Ўзбекистонда қонун йўқми?”

Ҳақиқатан, ҳеч кимга сир эмас, автомактабларда ҳайдовчилик гувоҳномаси учун деярли ўқитишмайди. Энг аввало, имтиҳон тизимини шаффоф ва коррупциясиз қилиш керак, кейин автомактаблар устидан ҳам қатъий назорат ўрнатиш лозим.

Ҳайдовчилик гувоҳномасини олиш учун ўқув дарсликлари, дарс ўтиш механизмлари ёки шароитлари (мавжудлари ҳам оддий аҳоли учун қиммат) замон талабига мос эмас.

Шунингдек, имтиҳон учун назарий саволлар шундай тузилганки, уларда чалқиб кетиш осон, амалий имтиҳонлар фақат айрим (Д ва Е) тоифадаги ҳайдовчилик гувоҳномаларини беришга нисбатан эътиборлироқ ўтказилади.

Натижада эса, юртимизда аксарият ёш ҳайдовчиларда ҳайдовчилик одоби ва маданияти тўлиқ шаклланмаган ёки умуман йўқ, десак ҳам бўлади.

Айрим ривожланган хориз давлатларида ҳайдовчилик гувоҳномасини олиш тартиби ва ҳужжатни олишда қандай ҳолатларга эътибор қаратилиши ҳақида қисқача фикр юритсак.

■ ГЕРМАНИЯДА КЎЗ ДОКТОРИДАН ХУЛОСА ОЛИШ МАЖБУРИЙ

Ҳайдовчилик мактаби ўқувчиси шаҳар кўчаларида ўқитувчи билан машғулотлардан ташқари, қишлоқ йўллари ва автобандда мажбурий равишда машғулот ўтказиши, машғулотнинг алоҳида босқичи — тунда шаҳарда кўча чироқлари остида ва шаҳар ташқарисида тўлиқ чироқсиз ҳудудларда бошқариш шартлиги белгиланган, шунингдек, кўз докторига учраши ва доктор хулосасини олиш ҳам мажбурий.

Статистик маълумотларга кўра, ҳайдовчилик гувоҳномасига даъвогарларнинг 28 фоизигача биринчи марта имтиҳондан ўта олмаслиги, кўшимча таълим олиб, кейин қайта имтиҳондан ўтиши талаб қилинади.

Шунингдек, Германияда автомобильни бошқаришни ўрганиш учун уларга мақсадли кредит берилади. Шу билан бирга, банк автомактаб томонидан тақдим этилган ҳисоб-китоблар-

“ПРАВА”НИ ПУЛГА ОЛАРСИЗ... ҲАЁТИНГИЗНИ-ЧИ?

ни тўлайди ва ҳайдовчи банк олдидаги қарзини белгиланган ойлик ставка бўйича тўлайди. Бу ҳайдовчининг масъулияти ва жавобгарлигини оширади.

■ ШВЕЦИЯДА АВТОМОБИЛНИ МУЗЛИ ВА ҚОРЛИ ЙЎЛДА КАТТА ТЕЗЛИКДА БОШҚАРИШ ШАРТ!

Узоқ қиш, қор ёғиши ва йўлларнинг музлаши бошланғич ҳайдовчиларни тайёрлашнинг ўзига хос хусусиятлари бу — мажбурий ўқув курсида автомобильни музли йўл юзасида катта тезликда (100 км/соат) ва қорли йўлда бошқариш шартлиги билан ажралиб туради.

Шунингдек, назария амалий машғулотларга қўшилади: автомашинани бошқариш қобилиятини намойиш этишдан олдин имтиҳон олувчи маълум миқдордаги саволлардан иборат камида саккизта назарий тестларга жавоб бериши керак, уларда йўл ҳаракати ҳолатларининг барча турлари таҳлил қилинади.

■ ИККИ ЙИЛЛИК ВАҚТИНЧАЛИК ГУВОҲНОМА БЕРИЛАДИ

Финляндиялик автомобиль ишқибозлари учун курс назарий ва амалий бошқаришни ўз ичига олади. Фавқулодда вазиятларга қарши бошқариш деб аталадиган ҳолатга катта эътибор берилади: йўлларда хавфсизлик ҳамма нарсадан устунлиги белгиланган.

Ушбу мамлакатда лицензия (ҳайдовчилик гувоҳнома) олишнинг яна бир хусусияти икки босқичли имтиҳондир, бунда фавқулодда вазиятлардан қочиб қобилиятни қишда ва ёзда ҳам исботланиши керак.

Аммо бу ҳаммаси эмас: ҳайдовчи автомашинани бошқариш учун вақтинчалик гувоҳнома олади, у билан икки йил давомида бошқаради. Икки йиллик муддат тугагандан кейингина вақтинча-

лик ҳайдовчилик гувоҳномаси доимий гувоҳномага алмаштирилиши мумкин. Ҳаттоки, шу икки йил давомида ҳайдовчи йўлда жиддий хатоларга йўл қўймаслик шarti белгиланган.

Финляндияда ҳайдовчилик гувоҳномаси имтиҳони бир мингдан икки минг еврогача (12 миллион 42 минг сўмдан 24 миллион 84 минг сўмгача) тўлов қилиниши белгиланган.

■ ЖАРОҲАТ ОЛГАН ҲАЙДОВЧИГА ЁРДАМ КЎРСАТИЛМАСА, ҚАМОҚ ЖАЗОСИ КАФОЛАТЛАНДИ

Италияда ҳайдовчилик гувоҳномасини олиш учун назарий ва амалий имтиҳонлар мажмуи мавжуд. Бундан ташқари, қўшимча сифатида бошланғич мактаб дипломига эга бўлиш ҳам мажбурийдир.

Назарий билимларни олдиндан текширишга қатъий ёндашилган. Имтиҳон учун етти мингтагача савол мавжуд. Талабгор қирқта саволга жавоб бериши керак, у тўрттадан ортиқ хатога йўл қўйиши мумкин эмас, акс ҳолда қайта қабулга қолдирилади.

Саволнинг муҳим қисмини тиббий ёрдам кўрсатишнинг ҳолатлари ташкил этади. Бу жанубий мамлакатда йўл ҳаракати қоидаларининг ўзига хос хусусияти: Италияда йўлда жароҳат олган ҳайдовчига ёрдам кўрсатилмагани учун қамоқ жазоси кафолатланади.

Бу ерда ҳайдовчилик гувоҳномаси ҳайдовчи эллик ёшга тўлгунга қадар ҳар 10 йилда бир марта янгиланиши керак. Элликдан кейин муддат икки баробарга қисқартирилади: ҳар беш йилда бир марта — тиббий кўриқдан ўтиб янгиланади. Етмиш ёшдан ошган ҳайдовчиларда эса, ҳар уч йилда бир марта.

■ “МУВАФФАҚИЯТСИЗЛИК” КАФОЛАТЛАНДИ

Японияда ҳайдовчилик гувоҳномасини олиш учун аввало тест топшириб, “ўрганувчилар

гувоҳномасини” олиб, сўнгра йўлларда машқ қилган ҳолда ҳайдовчилик гувоҳномасини олиш учун тестдан рўйхатдан ўтиш мумкин.

Ҳатто рулда ўтирган талабанинг юзидаги етарлича таранглик ифодаси ҳам унинг йўлдаги ролини нотўғри тушуниш ва натижада лицензия (ҳайдовчилик гувоҳномаси) олиш учун етарли малакага эга эмаслиги сифатида баҳоланиши мумкин.

Имтиҳоннинг амалий қисми тезлик чегараси 30 км/соатгача бўлган махсус кўчаларда ўтказилади. Ундан ошиб кетиш автоматик равишда имтиҳонда муваффақиятсизликка учраганлигини англатади. Худди шундай, ғилдирак билан пиёдалар йўлакчасига тегиши ёки тўхташ чизигини кесиб ўтиш мумкин эмас.

Имтиҳоннинг бошланиши автомобильни тўлиқ текширишни ўз ичига олади. Бу имтиҳондан олдин айтилмаган, лекин агар талаба аввал капот остига қарамасдан ва ғилдиракларни текширмасдан рулга ўтирсан — тамом, “муваффақиятсиз”лик кафолатланади.

■ АВТОМАКТАБЛАР — КОРРУПЦИЯ ЎЧОҒИ

Жанубий Африка автомактаблар коррупция билан тўлиб-тошган мамлакатлардан бири ҳисобланади.

Ушбу мамлакатда ўқувчиларнинг атиги 39 фоизи биринчи уринишда ҳайдовчилик имтиҳонидан ўтишлари билан ажралиб туради. Бунинг сабаби эса, бошқариш маданиятининг пастлигида эмас, инструктор ва имтиҳон олувчиларнинг очиқчасига пора кутишларида.

Ҳар қандай нарса имтиҳонда муваффақиятсизликка сабаб бўлиши мумкин. Мисол учун, агар автомашинага ўтиришдан олдин, ўқувчи унинг остида ҳеч қандай суюқлик оқиши йўқлигига ишонч ҳосил қилиш учун унинг остида эмакламаган ёки бирон бир

Ҳасанжон НАСИМОВ,
Қашқадарё вилоят адлия
бошқармаси бошлиғи
ўринбосари

тўхташ жойида қўл тормозини кўтармаган бўлса шундай ҳолат етарли...

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, ҳар қандай давлатда ҳуқуқбузарлик учун шахсга нисбатан жавобгарлик муқаррарлиги қатъий белгиланган ва у келгусида тарбиявий аҳамият касб этиши лозим.

Масалан, Германиянинг Хермер шаҳрида истиқомат қилувчи 18 ёшли йигит янги олган ҳайдовчилик гувоҳномасидан орадан 49 дақиқа ўтиб махрум бўлган.

Йигит ҳайдовчилик гувоҳномасини олиш учун имтиҳонни муваффақиятли топшириб, ўз машинасида уйига қайтаётганида, белгиланган тезликни икки баробар оширгани учун полиция томонидан тўхтатилади.

У энди ҳайдовчилик гувоҳномасини ҳайдовчилик курсидан қайта ўтганидан сўнг олиши мумкин. Бунинг учун эса, аввал тўрт ой ўтиши ва йўл ҳаракати қоидалари бузувчиси белгиланган миқдорида жарима тўлаши талаб этилади.

Бундан ташқари, унинг бошловчи ҳайдовчи сифатидаги синов даври эса, икки йилдан тўрт йилга узайтирилади.

Юқоридагилардан хулоса сифатида қайсидир мамлакатда бу соҳа яхши тартибга солинган ёки умуман эътибордан четда қолганлиги ҳақида гапирмоқчи эмасмиз. Ҳар бир шахс автомашинани бошқаришда биринчи навбатда бошқариш ҳуқуқини берувчи ҳужжатни белгиланган тартибда олиши ва бошқаришда қўйилган талабларга тўлиқ риоя этиши шартлигини таъкидламоқчимиз.

Шунингдек, ҳар биримиз қайси соҳа вакили ва қандай мавқега эга бўлишимиздан қатъий назар, автотранспорт воситасини бошқаришда ўзимизни ва бошқаларни ҳурмат қилишни ҳамда ҳайдовчилик маданиятига тўлиқ риоя этишни унутмаслигимиз зарур!

Отамни эслаб...

ҚИШ келиб қор ёғиши билан болалигимда бўлиб ўтган воқеа хотирам теграсида айланади.

Отам раҳматли урушда олган жароҳатлари туфайли 60 ёшда умуман юра олмайдиган бўлиб қолди. Биз — 6 нафар фарзанд ҳаммамиз ёш. Қиш ёғингарчилик мўл бўлди. Отам колхоз идорасида фаррош бўлиб ишлайдиган онам орқали раис қайтишда бир кириб ўтишини тайинлаган экан. Уч кун бўлибдики, раис бобо келмади. Отам хафа бўлди. Зерикканларида деразадан узоқ-узоқларга қараб жим бўлиб қоларди. Шундай пайтда ҳеч қайсизнинг бир сўз айтишга ҳадимиз сиғмас эди.

Отам термулган дераздан ташқарини кузатаман. Бунчалар чиройли манзара. Эрий бошлаган қор куёшда шунчақ қўзни қамаштириб яттиллайдик, уни томоша қилиб тўймайсан. Балки, отам табиати бу янглиғ ноёб чизгиларидан руҳланар... Билмадим... Мактабга кетишга чоғланиб, сумкамни олдидим. Лекин отамнинг чехрасидаги ўқиниш юрагимга алам отлик бир чизик тортиди. Ва шу чизик менга куч, жасорат берди.

Мен мактаб томонга эмас, колхоз раиси Усмон Кенжаевнинг уйи томон бурилдим. Қизил резина этикчамга лой аралаш ёпишаётган қорга ҳам, аёзнинг аямай чимчилаб олишига ҳам эътибор бермасдим. Йўл бўйи тарновларда осилиб ётган муз сумалаклар, юлдузчалардек офтобда товланаётган ёғдуларга қарардим. Аммо кўксимдаги огрикли ўйлардан безовта эдим. 10-11 ёшли кизалок бўлсам... Лекин хаётнинг ташвишлари мени аллақачон улғайтириб қўйгандек эди.

Отам уруш ҳақида гапиришни ҳурмасди. Бир гал киши киёмини-кечаклар қўйладиغان эски сандикдан отам соғлик пайтларида кийган қоракўл теридан тикилган кубанка телпак ва чиройли пальтони чиқариб, чўлда қўйларимизни боқадиган Файзи чўпонга беришни айтганларида, отам телпак ва пальто ҳақидаги сўнгги воқеани

эсланган эди. Колхоз раиси Усмон ака лавозимга янги тайинланган йиллар Москвага қурултоғга бориши керак бўлган. Аммо раис бобони кийиб боришга тузукроқ кийими бўлмаган экан. Отам уйга келиб телпак, пальто, хиром этикларини берган экан. Шу воқеа ёдимга тушганидан хурсанд эдим. Ҳа-да, бир вақтлар отамни кийимларини кийиб қурултоғга борган раис нега энди отамдан хабар олмай қўйди. Қарийб 1,5 километр юриб раис бобо яшайдиган ховлига етиб келдим. Оддий, ҳашамлардан холи ховли дарвозаси очик экан, секин кирдим. Ховли ўртасидаги гулзорда қордан уюм. Аёл киши мени кўриб хайрон бўлди.

— Келинг, болам, — деди.
— Раис бобом борларми?
— Борлар, борлар, — деди аёл кулгусини яширмай. Читтакдек қизча катта бир колхоз раисини сўроқлаб келишидан ажабланиб.

Ичкарига кирдим. Иссиқ хона. Хонтахта устидаги дастурхон оддий, аммо ноз-неъматга тўла. Пойгакда бор-йўғи 3 дақиқа турдим. Ичимдаги тугённи жиловлай олиш лозимлигини англашга унчалик ақлим етмагани аниқ. Йўқса, ҳамма зир-зир титрайдиган колхоз раисига гапиришга, йўқ-йўқ, гапиргандай жанжалга мойил гапиришга ҳадим сиғармиди, денг... Балки, отамнинг кўнгли ранжиганини “ҳазм” қилолмаганидан бўлса керак.

“Сиз қанақа раисиз?!! Москвага қурултоғга отамнинг пальтоси, хиром этиги, телпагини кийиб борганингиз эсингиздан чиқдим?! Уч кундан бери дадам сизни кутаптилар...” шу ергача айта олдим, тамом бу ёғига бўғзимга нимадир тикилиб қолгандек бўлди... Овозим титраб, йиғини ҳам сақлай олмадим... шахд билан эшикни очик қолдириб, ховлидан қўчага отилдим...

Бир сўз демай, қотиб қолган Усмон ака (ўша пайтларда 50 ёшлар атрофида эдилар) нима қилишни билмади, шекилли. Ортимдан дарвозага чикди. Дарвоза олдида

мошина кутиб турарди. “Мин машинага, синчалак, исминг нима сени”, — деди раис кулимсираб. “Йўқ! Ўзим кетман!” — жавоб бердим қатъий. Исминини айтишни хохламасдим, шу тобда. Ҳайдовчи амакияма мактаб анча узоқ, хаво совуқ, музлаб қолган, чик машинага, десаям минмадим. Лой, қор аралаш ҳали кечқурунги совуқдан кейин эриб улгурмаган тошдек музларни қатир-қутур босиб кетавердим. Ўша пайтдаги ҳолатим ғалаба сурурини берарди гўё, мен совуқни ҳис қилмасдим, икки ёноғим уялганимданми, иссиқ хонадан чиққаным учунми, лов-лов ёнарди...

Колхоз раиси уйимизга келиб отам билан узоқ суҳбатлашганини онам айтиб беради экан, мени койдилар... “Яхши иш қилмабсан...” дедилар. Отам эса кўзларида ёш ҳалқаланиб, бағирларига босдилар...

Йиллар... ўтди. Оғир болалик ортда қолган пайтда отамни тупрокка топширдик.

Колхозимиз раиси доим биздан хабардор бўлиб турди. Ўшанда отам раҳматли “Вақти қазойим етиб бандаликини бажо келтирсам, бола-ларим яккаланиб қолмасин,” деган эканлар. Бирин-кетин мактабни тугатдик. Колхозимиз раиси, кишлоқдошларимиз яхши-ёмон кунимизда ҳаммавақт ёнимизда бўлишди. Мехр-оқибат кўрсатишди.

Усмон ота Кенжаев “пахта иши” талотўпларида узоқ Сибирда ҳам бўлиб қайтди. Кишлоқдаги тўй-маъракаларда, Ҳайит байрамлари, Наврўз кунларида учратиш қолсалар дарров таниб, ёшлигимда уйларига бориб шарт-шурт гапирганларимни эслаб завқланиб қулардилар. “Мен ўшанда шу қиз журналист бўлишни билувдим”, қарийб юз ёшни қоралаган отахон гўё фарзанди ютуғидан қувонгандек ўз “башорат”лари ҳақиқатга айланганидан хурсандлигини яширмасди. Мана, оқибат!

Мохира ШАКАРОВА,
журналист

Суд залидан

ХАЛҚИМИЗДА “Кўр ҳассасини бир марта йўқотади”, деган ибратли мақол бор. Чунки ҳаётда бир марта адашиб, хато қилган одам иккинчи бор қадамни сал ўйлаб босади. Аммо... “қаҳрамон”имиз бундай қилмади.

ОНЛАЙН ХАРИДОР АЛДАНИБ ҚОЛДИ ЁХУД ТИЛХАТ “ТИЛГА КИРДИ”...

У биринчи бор суднинг қора курсисига ўтирганда йигирма ёшда эди. Спиртли ичимлик истеъмол қилиб, ўзига ўхшаган ширакайф ошналарини билан ярим тунда уларга такси хизматини кўрсатган машина ҳайдовчиси ва унинг отасига ҳеч қандай сабаб-сиз қўполлик қилиб, уларни уриб, тан жароҳати етказганди. Ўшанда унга ва ҳамтовокларига жиноят ишлари бўйича Навоий шаҳар судининг 2016 йил 6 декабрдаги ҳукмига кўра 2 йил ахлоқ тузатиш ишлари жазоси тайинланган, аммо А.Ҳамидов (исм-шарифлар ўзгартирилган) осонгина кутилиб қолган — Олий Мажлис Сенатининг 2016 йил 12 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 24 йиллиги муносабати билан амнистия тўғрисида”ги қарорининг 2-бандига асосан жазодан озод этилган эди.

У бу инсонпарварликдан тўғри хулоса чиқариш ўрнига, орадан тўрт йил ўтиб, яна янги жиноятга қўл урди. Бу гал одамларни алдаш, ишончли сунистеъмол қилиш йўли билан ўзганинги мол-мулкни қўлга киритиш йўлига ўтиб олди. Фуқаро Х.Шокировага қарашли “Kumush Begim Navoiy Trans” МЧЖга тегишли носоз ҳолатдаги таъмирталаб “Нексия-3” русумли автомашинани келгусида 120 миллион сўмга сотиб олишга келишиб, машинани Шокированинги маблағи ҳисобига таъмирлатиб ҳам олди. Устаси фаранг йигит автомашинага эгаллик қилиш ва сотиш ҳуқуқига эга бўлмаса-да, интернетнинг “olx.uz” реклама сайтига ушбу “Нексия-3” русумли автомашинанинг сотувга қўйилганлиги тўғрисида фото-сурат ва нархи ёзилган эълонни жойлаштириб, Х.Шокировадан сўроқсиз машинани фуқаро Қ.Насимовга онлайн тарзда 65 миллион сўмга сотишга келишиб, пулнинг 60 миллион сўмини қўлга киритиб, ўзининг эҳтиёжларига сарфлаб ҳам юборади.

Қинғир ишнинг қийини ба-рибир чиқади. Иш судда қўриладиган бўлди. Аммо бу гал ҳам йигитчанинги омади келди. Суд судланувчига ангилроқ, яъни озоликдан махрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазо тайинлашга қарор қилди. Унга жиноят ишлари бўйича Хатирчи туман судининг 2020 йил 11 ноябрдаги ҳукмига кўра, Жиноят кодексининг тегишли моддаларига биноан иш ҳақининг 20 фоизини давлат даромадига ушлаб қолинган ҳолда 2 йил 18 кун ахлоқ тузатиш ишлари жазоси белгиланди.

Орадан бир неча ой ўтиб, ўзига тегишли пулни ололмагач,

Қ.Насимов бу йигитга одамгарчилик қилиб хато қилганлигини тушунди, бу ишни шундай қолдириб бўлмастлигини англаб, судга апелляция шикоятини ёзишга қарор қилди. 2021 йил июнь ойида Навоий вилоят суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъати апелляция инстанцияси бекор қилишни сўрашга кўп нарсалар ошқор бўлди.

Қ.Насимовнинг апелляция шикоятини биринчи инстанция судида берган кўрсатмаларини, судланувчи А.Ҳамидовга нисбатан даъвоси йўқлиги тўғрисидаги фикрларини бекор қилишни сўраши, зарар тўлиқ қопланганлиги ҳақидаги тилхат ҳам ёлғонлиги, уни инобатга олмасликларини илтимос қилиши, албатта, қўпчиликни таажжублантириши табиий. Жабрланувчи биринчи инстанция судида айтган гапларидан нега тонаётганлигига старли асослари борлигини исботлаб берди.

Ўз одамгарчилиги ўзига қимматга тушаётган Қ.Насимов Навоий вилоят суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъати апелляция инстанциясидан унга етказилган зарарни ундириб беришни ҳамда А.Ҳамидовга нисбатан озоликдан махрум қилиш билан боғлиқ жазо тайинлашни сўрашга мажбур бўлди.

Жабрланувчининг апелляция шикоятини кўриб чиққан судлов ҳайъати барча фикрларни тинглаб, апелляция шикоятини даъво қилиши билан бирга таҳлил қилиб, жиноят ишлари бўйича Хатирчи туман судининг 2020 йил 11 ноябрдаги ҳукмини бекор қилиб, янги ҳукм чиқаришни лозим топди.

Чунки Жиноят-процессуал кодексининг 494-моддасида апелляция инстанцияси суди жабрланувчи томонидан шикоят берилган ҳолларда оғирроқ жиноятга доир қонунни қўллашга ёхуд жазони қучайтиришга ҳақли эканлиги кайд этилган.

Судлов ҳайъати юқорида кайд этилган қонун қарорлари ва Олий суд Пленуми қарорлари тушунтиришларига риоя этган ҳолда, биринчи инстанция судининг ҳукмини бекор қилишни, судланувчи А.Ҳамидовни Жиноят кодексининг 168-моддаси иккинчи қисмининг “а” бандида назарда тутилган жиноятни содир этганликда айбли деб топиб, зарар қопланмаганлиги боис унга мажбурият жазоси билан санкциясиз доирасида озоликдан махрум қилиш жазосини тайинлашни лозим топди.

Бобир ИМОМОВ,
Навоий вилоят суди судьяси,
Маруса ҲОСИЛОВА,
“Инсон ва қонун” мухбири

ЭЪЛОНЛАР

“ХИМОУАШИ ABDUVALIYEV” адвокатлик бюроси адвокати Abduvaliyev Abdulaziz Abdullalovich вафот этганлиги сабабли унинг адвокатлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензиянинг амал қилиши ва адвокатлик макрами Тошкент вилоят адлия бошқармасининг 2021 йил 6 январдаги 1-А-ум-сонли буйруғига асосан тугатилди.

Қашқадарё вилоят адлия бошқармаси томонидан 2022 йилнинг 11 январь куни “Qamashi huqulqi” адвокатлик фирмаси адвокати Buriyeva Zaytuna Sultanovna бошқарма томонидан 2018 йил 28 декабрда берилган KS 000127-реестр рақамли адвокатлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензияси ҳамда адвокатлик маками тугатилди.

Бухоро вилоят адлия бошқармасининг 2022 йил 11 январдаги буйруғига асосан

адвокат Homidov Shuhratilla Amonovichga бошқарма томонидан 2018 йил 25 декабрда берилган адвокатлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи ВН №000033-сонли лицензиянинг амал қилиши ва бошқарманинги буйруғига асосан берилган адвокатлик маками (адвокатлик гувоҳномаси №033, 25.12.2018 й.) унинг аризасига мувофиқ тугатилди.

Бухоро вилоят адлия бошқармасининг 2022 йил 11 январдаги буйруғига асосан адвокат Sharipov Shavkat Nadirovichga бошқарма томонидан 2019 йил 10 январда берилган адвокатлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи ВН №000126-сонли лицензиянинг амал қилиши ва бошқарманинги буйруғига асосан берилган адвокатлик маками (адвокатлик гувоҳномаси №115, 10.01.2019 й.) унинг вафоти сабабли тугатилди.

“Адолат” миллий ҳуқуқий ахборот маркази жамоаси марказнинг меҳнатни муҳофазаси қилиш ва хўжалик бўлими мудири Абдушукур Турсуновга отаси

Абдували ота ТУРСУНОВнинг вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Қашқадарё вилоят адлия бошқармаси жамоаси Қарши шаҳрида ҳуссий амалийёт билан шуғулланувчи нотариус

Баҳром ҲАЙИТОВнинг вафот этганлиги муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига ҳамдардлик билдиради.

Инсон ва қонун

МУАССИС:
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

“Адолат” миллий ҳуқуқий
ахборот маркази нашри

info@adolatmarkazi.uz

2007 йил 3 январда
Ўзбекистон
Матбуот ва ахборот
агентлигида
0081-рақам билан
рўйхатга олинган

Бош
муҳаррир

Кўчқор
НОРҚОБИЛ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

Икромов Музраф Мубаракходжаевич

Тожиёв Фуркат Шомуродович

Юлдашева Шохидохон Руфатовна

Бахронов Шерзод Холмуродович

Искандаров Ёрбек Нурбекович

Эргашева Дилфуза Рустамовна

Тахририятга келган
қўлёзмалар тақриз
қилинмайди ва муаллифга
қайтарилмайди.

Навбатчи
Ёрбек Искандаров

Саҳифаловчи-
дизайнер
Жасур Тожибоев

Нашр индекси: 137

“ИНСОН ВА ҚОНУН” газетаси тахририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-3 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмида, офсет усулида “Ўзбекистон” нашриёт-матбаа ижодий уйида чоп этилди.

Тиражи — 4050
Буюртма — V-5029

Топшириш вақти — 19:00
Топширилди — 20:30

МАНЗИЛИМИЗ:

100 115, Тошкент ш.
Чилонзор кўчаси-29.

Факс: (0371) 277-02-97

Обуна бўлими: 277-02-57

Баҳоиси келишилган нарҳда

1 2 3 4 5

МАМЛАКАТИМИЗДА олиб борилаётган ҳуқуқий ислохотларнинг изчиллигини таъминлаш ҳамда янада ривожлантиришнинг устувор йўналишларидан бири суд тизимини демократлаштириш, суд ҳокимиятининг мустақиллиги тўғрисидаги конституциявий нормаларга қатъий риоя этилишини таъминлаш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини самарали ҳимоя қилиш механизмларини яратиш ҳисобланади.

Аризаларни рад этиш ёки иш юритишни тугатиш тақиқланади

Бу борада Президентимизнинг 2022 йил 29 январдаги “Давлат органлари билан муносабатларда фуқаролар ва тадбиркорлик субъектлари ҳуқуқларининг самарали ҳимоя этилишини таъминлаш ҳамда аҳолининг судларга бўлган ишончини янада ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори фуқаролар ва тадбиркорлик субъектларининг бузилган ҳуқуқларини ҳимоя қилишда судларнинг ролини янада кучайтиришда муҳим ўрин тутди.

Судьялар олий кенгаши ҳамда манфаатдор вазирлик ва идораларга мазкур қарор ижросини таъминлаш мақсадида куйидаги процессуал тартибларни қонун ҳужжатларига киритиш вазифаси кўйилди:

- ✘ маъмурий суд ишларини юритишни “суднинг фаол иштироки” тамойили асосида амалга ошириш, бунда маъмурий судларга ишнинг ҳақиқий ҳолатларини аниқлаш учун ўз ташаббуси билан далилларни йиғиш мажбуриятини юклаш, ҳуқуқи бузилган фуқаро ёки тадбиркорлик субъектига эса далилларни йиғишда фақат ўз имконияти доирасида иштирок этишга шароит яратиш;
- ✘ ҳуқуқи бузилган фуқаро ёки тадбиркорлик субъектига оммавий-ҳуқуқий муносабатдан келиб чиқадиган низо билан бирга унга сабабий боғлиқлигида бўлган зарар-

ни ундириш талабини ҳам маъмурий судга билдириш ҳуқуқини тақдим этиш ҳамда бундай талабларни кўриб чиқишни маъмурий судлар ваколатига ўтказиш;

- ✘ маъмурий судларнинг оммавий-ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган ишлар бўйича ҳал қилув қарорлари давлат органлари ёки ташкилотлари томонидан ижро қилинмаган тақдирда, уларнинг мансабдор шахсларига нисбатан суд жарималарини қўллаш;
- ✘ оммавий-ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган ишлар бўйича тарафлар ўртасида ярашувга эришиш механизмларини жорий қилиш.

Шунингдек, жамиятда маъмурий судларнинг ролини кучайтириш, уларни фуқаролар ва тадбиркорлик субъектларининг ҳақиқий ҳимоячисига айлантириш мақсадида куйидагилар белгиланди:

- ✘ тарафларга, қонун ҳужжатларида белгиланган ҳолларда, оммавий-ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган ишлар бўйича келишув битимини тузиш ҳуқуқини бериш;
- ✘ давлат органлари ёки ташкилотлари оммавий-ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган иш бўйича ҳал қилув қарорини у қонуний кучга кирган кундан бошлаб бир ой

давомида ижро қилиш ҳамда бу ҳақда маъмурий судга хабар бериш;

- ✘ давлат органлари ёки ташкилотлари томонидан оммавий-ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган иш бўйича суд ҳужжати ижро қилинмаганлиги учун давлат органлари ёки ташкилотларининг мансабдор шахсларига нисбатан суд жаримасини қўллаш;
- ✘ давлат органлари ёки ташкилотлари томонидан оммавий-ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган иш бўйича ҳал қилув қарорининг тақрири ижро қилинмаганлиги учун давлат органлари ёки ташкилотларининг мансабдор шахсларига нисбатан дастлаб қўлланилган суд жаримасини оширилган миқдорда қўллаш.

Қарорга мувофиқ, эндиликда аризаларни судга тааллуқли бўлмаганлиги сабабли рад этиш ёки иш юритишни тугатиш тақиқланади. Аризалар судга тааллуқли бўлмаганда уларни кўриб чиқиш ваколатли судга ўтказилади. Бир суд иши доирасида баъзилари маъмурий судга, бошқалари эса фуқаролик судига тааллуқли бўлганда уларни бирлаштириш тақиқланади.

Акрам ЮСУПОВ,
Тошкент шаҳар
маъмурий суди судьяси

ПРЕЗИДЕНТИМИЗНИНГ 2019 йил 9 январдаги “Жамиятда ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтириш тизимини тубдан такомиллаштириш тўғрисида”ги Фармони ва Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 20 апрелдаги “Жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш бўйича тадбирларни мониторинг қилиш ва баҳолаш тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш ҳақида”ги қарори қабул қилинди.

БАРЧА ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ ВА ТАШКИЛОТЛАРИ ҲУҚУҚИЙ ТАРҒИБОТНИ АМАЛГА ОШИРИШИ МАЖБУРИЙ!

Фармонда инсон ҳуқуқ ва эркинликларига ҳурмат муносабатини шакллантиришга, аҳолининг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини юксалтиришга, жамиятда фуқароларнинг ҳуқуқий саводхонлиги даражасини оширишга тўққинлик қилувчи бир қатор муаммо ва камчиликлар борлиги таъкидланиб, ҳуқуқий маданиятни юксалтириш фақатгина ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ва айрим давлат органларининг иши сифатида қараб келинганлиги жиддий камчиликлардан бири сифатида қайд қилинган.

“Юксак ҳуқуқий маданият — мамлакат тараққиёти кафолати” деган концептуал гоя асосида аҳолининг барча қатламларини ҳуқуқий саводхонликка эриштириш, юксак даражадаги ҳуқуқий онгга эга бўлишлари ҳамда ҳуқуқий билимларини кундалик ҳаётда қўллаш олишлари учун тизимли ва кенг қамровли ҳуқуқий тарғибот тадбирларини ташкил қилиш давлат органлари ва ташкилотларнинг устувор вазифаларидан бири этиб белгиланди.

Ушбу Фармон билан Адлия вазирлигига ҳам муайян вазифалар юкланди. Хусусан, давлат органлари ва ташкилотларнинг ҳуқуқий ахборотдан кенг қўламда фойдаланишини таъминлаш, уларнинг ушбу соҳада фуқаролик жамияти институтлари ва оммавий ахборот воситалари билан самарали ҳамкорлик қилиш бўйича фаолиятини мувофиқлаштириш, давлат органлари ва ташкилотлар томонидан ҳуқуқий тарғибот ва маърифат бўйича олиб борилаётган фаолиятини ўрганиш, шунингдек, уларнинг ушбу йўналишдаги фаолиятини такомиллаштириш бўйича тавсиялар тайёрлаш шулар жумласидандир.

Эътиборли жиҳати шундаки, давлат органлари ва ташкилотларининг ҳуқуқий тарғиботни амалга ошириш, аҳолига қабул қилинаётган қонун ҳужжатларининг мазмун-моҳиятини етказиш, шунингдек, аҳолининг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш бўйича олиб бораётган фаолиятини устидан таъсирчан парламент назорати йўлга қўйилганлиги барча мутасаддиларнинг бу борадаги масъулиятини янада кучайтириши аниқ.

Мухтасар айтганда, барча давлат органлари ва ташкилотлари ҳуқуқий тарғиботни амалга ошириши мажбурий бўлиб, юқоридаги ҳужжатлар бунга ҳуқуқий асос саналади.

Бахтинур ҲАСАНОВ,
Давлатобод туман Юридик хизмат
кўрсатиш маркази бошлиғи

**ХАЛОСКОР
РАҚАМЛАР —
“911” ЁКИ
“112”
БИЗДА
ҚАНДАЙ?**

ДУНЁДА “911” ва “112” ёки шунга ўхшаш машҳур рақамларда биз қутқарув хизматларини кўз олдимизга келтираемиз. АҚШда “911” рақами ўтган асрнинг 70-йилларида ташкил этилган. Ҳозирги кунда бу рақам орқали шошилинч бўлган жуда муҳим хизматлар кўрсатилади. Жумладан, ёнғинга қарши, тиббий, полиция ва фавқулодда қутқарув хизматлари (айрим давлатларда “Антитеррор” хизматлари) каби хизматлардан ташкил топган.

Кўпчиликда нега айнан “911” ва “112” рақамларига кўпроқ ургу берилмоқда, улардан бошқа қисқа рақамли қутқарув хизматлари ҳам мавжуд-ку”, деган саволлар пайдо бўлиши табиий. Тўғри, аммо “911” ва “112” дунё давлатлари ичида энг кўп тарқалган қутқарув рақамларидир. Ҳаттоки, ҳозирги кунда кўплаб мобил қурилмаларнинг ҳам “мия”ларига ушбу рақамлар қутқарув хизматлари рақамлари сифатида киритиб қўйилган. Ҳар йили ушбу “911” (“112”) хизматини ривожлантириш учун бир қанча ҳаракатлар ва ўзгаришлар амалга оширилади. Улардан энг муҳими, бу кўнғирок бўлаётган жойни аниқлаш имкониятини берувчи қурилмаларни хизматга жалб этишдир. “911” (“112”) хизмати агар кўнғирокнинг жойлашган жойини аниқлай олса, ушбу хизматнинг сифатли хизмат кўрсата олиш имконига эга бўлади. Бундай қулай қисқа рақамли хизматнинг мавжудлиги фуқаролар учун қулайликлар туғдиради.

“911” (“112”) АФЗАЛЛИКЛАРИ НИМАДА?

Биринчидан, эсда коларли.

Иккинчидан, турли муҳим хизматлар учун ҳар хил жойга кўнғирок қилиш шарт эмас. Масалан, автотранспорт ҳодисаси рўй берди, дейлик. Ушбу воқеанинг гувоҳи бўлганлар ёки бошқа шахслар полицияга, одамлар жароҳатланганда тиббиёт масканларига, ёнғин келиб чиққанда ёнғинга қарши хизматларга кўнғирок қилиши керак бўлади. Бу эса кўп вақтни талаб қиладиган жараён. “911” (“112”)

орқали эса сиз битта рақамга кўнғирок қиласиз ва воқеани айтиб берасиз, мутахассислар вазиятга тўғри баҳо берган ҳолда (чунки сиз воқеада айнан қайси хизматлар сизга кераклигини билмаслигингиз мумкин) сизга барча керак бўлган муҳим хизматларни жалб этади.

Статистик маълумотларга кўра, АҚШда телефон фойдаланувчиларининг 90 фоиздан ортиғи “911” рақамидан қачондир фойдаланган экан. Ушбу рақамга йилга икки юз миллиондан ортиқ кўнғироклар бўлар экан.

“911” (“112”) рақамининг салбий томони шундаки, кўнғирокларни қабул қилган операторлар ҳам сизга керак бўлган хизматларга кўнғирок қилиши ва уларга вазиятни тушунтириши керак бўлади ҳамда бу бир қанча вақт олади. Фикримча, вақт ҳам бундай вазиятда жуда катта роль ўйнайди. Аммо сизга бир нечта хизматлар керак бўлса-чи? Ёки сиз тушиб қолган вазиятда қайси хизматга кўнғирок қилишингиз кераклигига иккилансангиз ёки билмасангизчи, деган бошқа саволлар юзага келади. Ёки давлатга турист келса, у барча рақамларнинг қайси хизматларга тегишли эканлигини билиши керак бўлади, билган тақдирда ҳам, кўнғирок қилган давлат хизмати ходими инглиз тилини билиши ёки билмаслиги номаълум.

БИЗГА ҲАМ “911” (“112”) КЕРАКМИ?

Бизда ҳамма биладиган 101, 102, 103... қисқа рақамлар бор.

Ушбу рақамлар нималарга хизмат кўр-

сатиши болалигимиздан ўргатилган ва биламиз. Мен хоҳлаган пайтда уларнинг фаолиятига тааллуқли масала юзасидан ушбу хизматларга кўнғирок қилсам, менга хизмат беғул кўрсатилади. Аммо бизда ҳам “911” (“112”) ёки шунга ўхшаш қисқа рақамли хизматларни жорий этиш керак, деб ҳисоблайман.

Бунга асослар етарли:

Фуқаролар барча хизмат рақамларини ёдлаб юриши шарт эмаслиги. Уларнинг фаолиятига тааллуқли қандай масала бўлса ҳам битта рақамга кўнғирок қилишнинг ўзи кифоя.

Фуқаронинг бир нечта хизматларга кўнғирок қилиши кераклиги ёки қайси хизматларга кўнғирок қилиш кераклигини билмаслиги. Юқорида айтиб ўтилган мисолдаги каби автотранспорт ҳодисаси юз берса, унда инсонларнинг жароҳатлари мавжуд бўлса ёки ёнғин юзага келса, фуқаро бирдан учта хизматга кўнғирок қилиб юрмасдан битта рақамга кўнғирок қилиб, вазиятни тўлиқ тушунтиради.

Туристлар учун қулайлик. Туристлар барча рақамларнинг қайси хизматларга тегишли эканлигини ёддан чиқариб қўйиши мумкин. Шу билан бирга, рақамни эслаган тақдирда ҳам, рақамдаги хизматнинг ходими чет тилини билмаслиги мумкин. Агар битта рақам яратилса, унинг барча ходимлари махсус курсларда тайёрланиши билан бирга, чет тилига ҳам ўқитилади.

Саламат ТУРЕМУРАТОВ,
“Адолат” миллий ҳуқуқий ахборот
маркази масъул ходими